

नलोपाख्यानम्

5

बृहदश्व उवाच।

अथ काले शुभे प्राप्ते तिथौ पुण्ये क्षणे तथा।

आजुहाव महीपालान्भीमो राजा स्वयंवरे ॥ ३-५४-१ ॥

tithi *m, f* – (любой) день лунного месяца;

तच्छ्रुत्वा पृथिवीपालाः सर्वे हृच्छयपीडिताः।

त्वरिताः समुपाजग्मुर्दमयन्तीमभीप्सवः ॥ ३-५४-२ ॥

कनकस्तम्भरुचिरं तोरणो विराजितम्।

विविशुस्ते महारङ्गं नृपाः सिंहा इवाचलम् ॥ ३-५४-३ ॥

torāṇa *n* – арка; ворота;

raṅga *m* – сцена; публика, зрители;

तत्रासनेषु विविधेष्व्वासीनाः पृथिवीक्षितः।

सुरभिस्त्रगंधराः सर्वे समृष्टमणिकुण्डलाः ॥ ३-५४-४ ॥

तां राजसमित्तिं पूर्णां नागैर्भोगवतीमिव।

संपूर्णां पुरुषव्याघ्रैर्व्याघ्रैर्गिरिगुहामिव ॥ ३-५४-५ ॥

तत्र स्म पीना दृश्यन्ते बाहवः परिघोपमाः।

आकारवन्तः सुश्लक्षणाः पञ्चशीर्षा इवोरगाः ॥ ३-५४-६ ॥

pariḡha *m* – железный или деревянный брус, на который запирают ворота;

ślakṣṇa – мягкий, нежный;

सुकेशान्तानि चारूणि सुनासानि शुभानि च।

मुखानि राज्ञां शोभन्ते नक्षत्राणि यथा दिवि ॥ ३-५४-७ ॥

दमयन्ती ततो रङ्गं प्रविवेश शुभानना।

मुष्णन्ती प्रभया राज्ञां चक्षूंषि च मनांसि च ॥ ३-५४-८ ॥

तस्या गात्रेषु पतिता तेषां दृष्टिर्महात्मनाम्।

तत्र तत्रैव सक्ताभून्न चचाल च पश्यताम् ॥ ३-५४-९ ॥

ततः संकीर्त्यमानेषु राज्ञां नामसु भारत।

ददर्श भैमी पुरुषान्पञ्च तुल्याकृतीनिव ॥ ३-५४-१० ॥

तान्समीक्ष्य ततः सर्वान्निर्विशेषाकृतीन्स्थितान्।

संदेहादथ वैदर्भी नाभ्यजानान्नलं नृपम्।

यं यं हि ददृशे तेषां तं तं मेने नलं नृपम् ॥ ३-५४-११ ॥

saṁdeha *m* – сомнение, опасение, неопределенность;

सा चिन्तयन्ती बुद्ध्याथ तर्कयामास भामिनी।
कथं नु देवाञ्जानीयां कथं विद्यां नलं नृपम् ॥ ३-५४-१२ ॥
एवं संचिन्तयन्ती सा वैदर्भी भृशदुःखिता।
श्रुतानि देवलिङ्गानि चिन्तयामास भारत ॥ ३-५४-१३ ॥
देवानां यानि लिङ्गानि स्थविरेभ्यः श्रुतानि मे।
तानीह तिष्ठतां भूमावेकस्यापि न लक्षये ॥ ३-५४-१४ ॥
सा विनिश्चित्य बहुधा विचार्य च पुनः पुनः।
शरणं प्रति देवानां प्राप्तकालममन्यत ॥ ३-५४-१५ ॥
वाचा च मनसा चैव नमस्कारं प्रयुज्य सा।
देवेभ्यः प्राञ्जलिर्भूत्वा वेपमानेदमब्रवीत् ॥ ३-५४-१६ ॥
हंसानां वचनं श्रुत्वा यथा मे नैषधो वृतः।
पतित्वे तेन सत्येन देवास्तं प्रदिशन्तु मे ॥ ३-५४-१७ ॥

praviś VI P. - указывать, объявлять;

वाचा च मनसा चैव यथा नाभिचराम्यहम्।
तेन सत्येन विबुधास्तमेव प्रदिशन्तु मे ॥ ३-५४-१८ ॥
यथा देवैः स मे भर्ता विहितो निषधाधिपः।
तेन सत्येन मे देवास्तमेव प्रदिशन्तु मे ॥ ३-५४-१९ ॥
स्वं चैव रूपं पुष्यन्तु लोकपालाः सहेश्वराः।
यथाहमभिजानीयां पुण्यश्लोकं नराधिपम् ॥ ३-५४-२० ॥

puṇyaśloka – обладающий доброй славой, достославный;

निशम्य दमयन्त्यास्तत्करुणं परिदेवितम्।
निश्चयं परमं तथ्यमनुरागं च नैषधे ॥ ३-५४-२१ ॥

paridevita n - жалоба, причитание;

मनोविशुद्धिं बुद्धिं च भक्तिं रागं च भारत।
यथोक्तं चक्रिरे देवाः सामर्थ्यं लिङ्गधारणे ॥ ३-५४-२२ ॥
सापश्यद्विबुधान्सर्वानस्वेदान्स्तब्धलोचनान्।
हृषितस्त्रजोहीनान्स्थितानस्पृशतः क्षितिम् ॥ ३-५४-२३ ॥
छायाद्वितीयो म्लानस्त्रजः स्वेदसमन्वितः।
भूमिष्ठो नैषधश्चैव निमेषेण च सूचितः ॥ ३-५४-२४ ॥
सा समीक्ष्य ततो देवान्पुण्यश्लोकं च भारत।

नैषधं वरयामास भैमी धर्मेण भारत ॥ ३-५४-२५ ॥
विलज्जमाना वस्त्रान्ते जग्राहायतलोचना।
स्कन्धदेशे ऽसृजच्चास्य स्रजं परमशोभनाम्।
वरयामास चैवैनं पतित्वे वरवर्णिनी ॥ ३-५४-२६ ॥
ततो हा हेति सहसा शब्दो मुक्तो नराधिपैः।
देवैर्महर्षिभिश्चैव साधु साध्विति भारत।
विस्मितैरीरितः शब्दः प्रशंसद्भिर्नलं नृपम् ॥ ३-५४-२७ ॥
वृते तु नैषधे भैम्या लोकपाला महौजसः।
प्रहृष्टमनसः सर्वे नलायाष्टौ वरान्ददुः ॥ ३-५४-२८ ॥
प्रत्यक्षदर्शनं यज्ञे गतिं चानुत्तमां शुभाम्।
नैषधाय ददौ शक्रः प्रीयमाणः शचीपतिः ॥ ३-५४-२९ ॥
अग्निरात्मभवं प्रादाद्यत्र वाञ्छति नैषधः।
लोकानात्मप्रभांश्चैव ददौ तस्मै हुताशनः ॥ ३-५४-३० ॥
यमस्त्वन्नरसं प्रादाद्धर्मे च परमां स्थितिम्।
अपांपतिरपां भावं यत्र वाञ्छति नैषधः ॥ ३-५४-३१ ॥
स्रजं चोत्तमगन्धाढ्यां सर्वे च मिथुनं ददुः।
वरानेवं प्रदायास्य देवास्ते त्रिदिवं गताः ॥ ३-५४-३२ ॥

mithuna m – пара, близнецы;

पार्थिवाश्चानुभूयास्या विवाहं विस्मयान्विताः।
दमयन्त्याः प्रमुदिताः प्रतिजग्मुर्यथागतम् ॥ ३-५४-३३ ॥
अवाप्य नारीरत्नं तत्पुण्यश्लोको ऽपि पार्थिवः।
रेमे सह तया राजा शच्येव बलवृत्रहा ॥ ३-५४-३४ ॥
अतीव मुदितो राजा भ्राजमानो ऽंशुमानिव।
अरञ्जयत्प्रजा वीरो धर्मेण परिपालयन् ॥ ३-५४-३५ ॥
ईजे चाप्यश्वमेधेन ययातिरिव नाहुषः।
अन्यैश्च क्रतुभिर्धीमान्बहुभिश्चाप्तदक्षिणैः ॥ ३-५४-३६ ॥
पुनश्च रमणीयेषु वनेषूपवनेषु च।
दमयन्त्या सह नलो विजहारामरोपमः ॥ ३-५४-३७ ॥
एवं स यजमानश्च विहरंश्च नराधिपः।
ररक्ष वसुसंपूर्णां वसुधां वसुधाधिपः ॥ ३-५४-३८ ॥